

La custòdia fluvial com a instrument de conservació i recuperació d'ecosistemes aquàtics

Jornades sobre el sistema fluvial de Ripollet

Departament de planificació i restauració del medi
custodia.aca@gencat.cat

14/11/2024

Agència Catalana
de l'Aigua

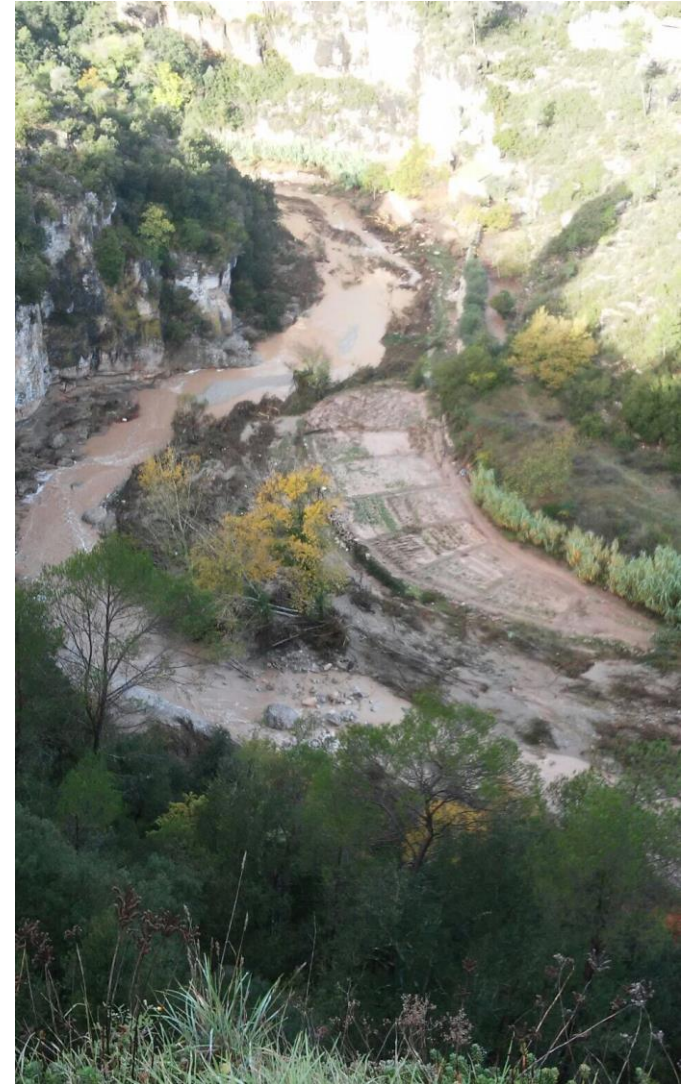

Generalitat
de Catalunya

Índex

---

1. Context
2. Custòdia fluvial, què és?
3. I perquè la custòdia fluvial?
Tramitació
4. Convenis de custòdia fluvial
5. Algunes consideracions finals

Context Europeu

Llei europea de restauració ecològica

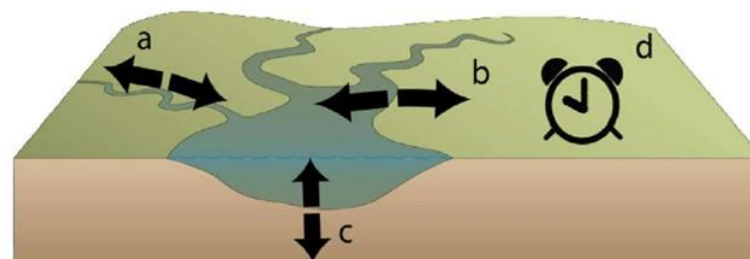

Estratègia europea sobre biodiversitat 2030

OBJECTIUS DE CONSERVACIÓ a transposar pels estats membres:

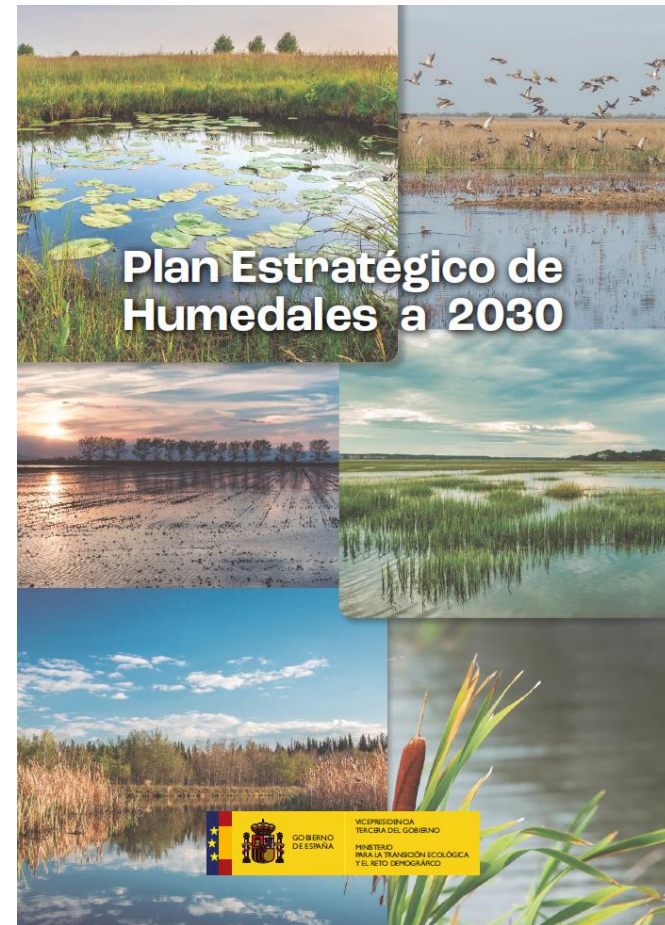
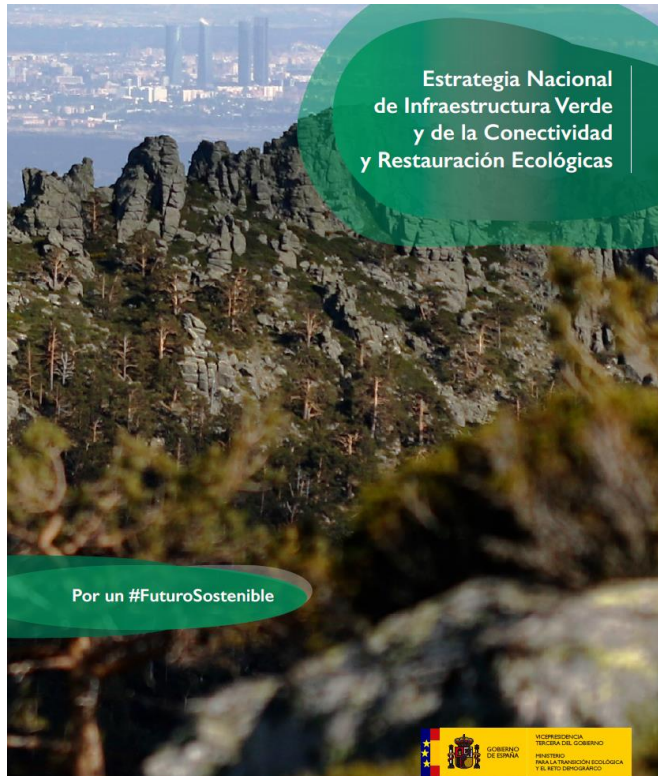
- Per hàbitats llistats en l'annex I de la Directiva Hàbitats: (ecosistemes aquàtics) 30% de superfície degradada al 2030, 60% al 2040, i 100% al 2050.
- **25.000 km de rius lliures.**

- Dimensió longitudinal
- Dimensió lateral
- Dimensió vertical
- Dimensió temporal

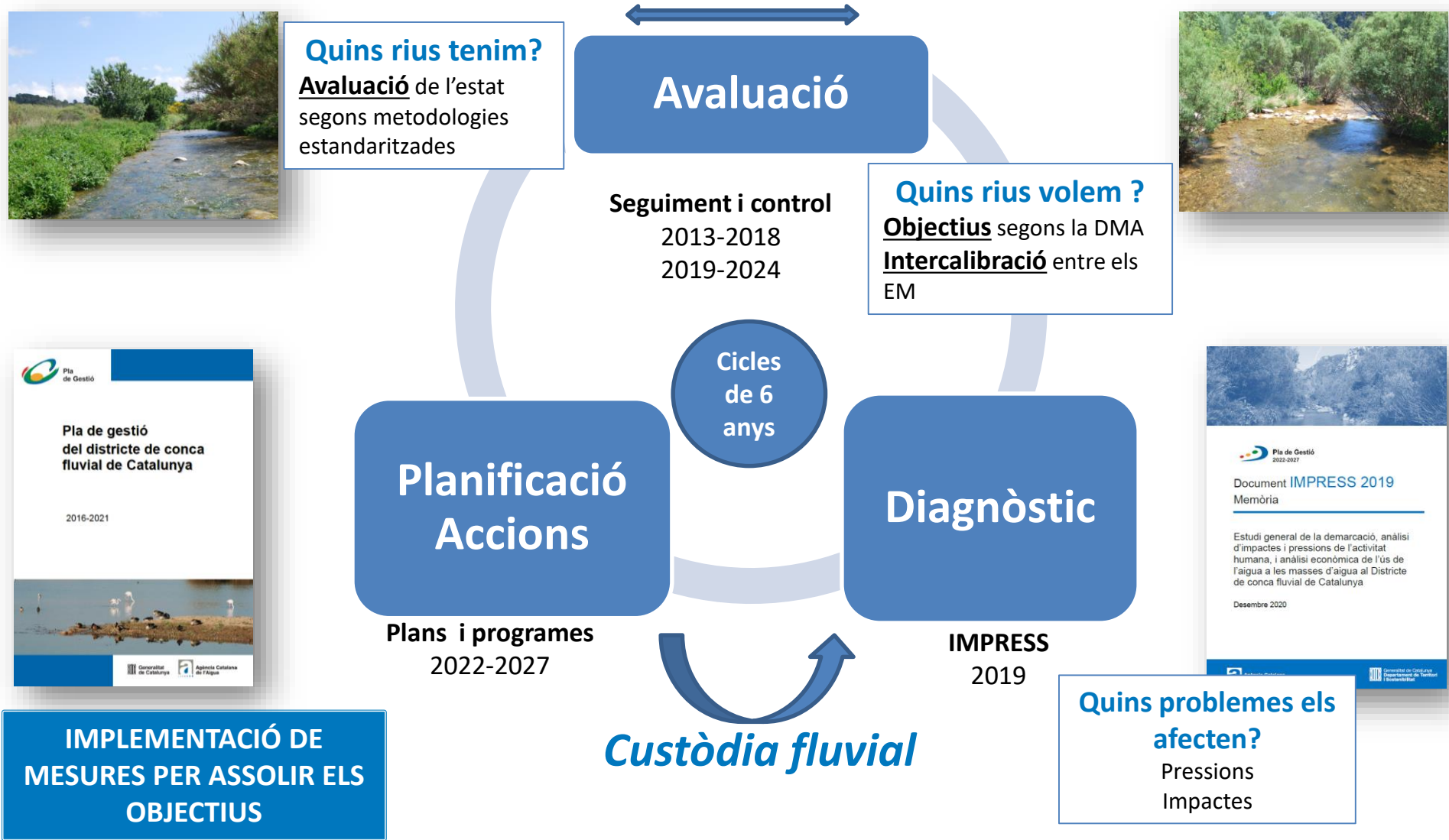
- Los **ecosistemas acuáticos epicontinentales**, los litorales y los macaronésicos los que han sufrido un mayor deterioro en su flujo de servicios y, por tanto, en su capacidad de contribuir al bienestar humano,
- Los **forestales y los de montaña** son los que mejor conservan su capacidad de generar servicios (Evaluación de los Ecosistemas del Milenio de España, 2011).
- Los **ecosistemas urbanos** y sus infraestructuras asociadas han aumentado un 52% entre 1987 y 2006, ocupando aproximadamente un 2% de la superficie de España (OSE, 2011).

Context Espanyol

Estratègia espanyola de restauració de rius 2023-2030

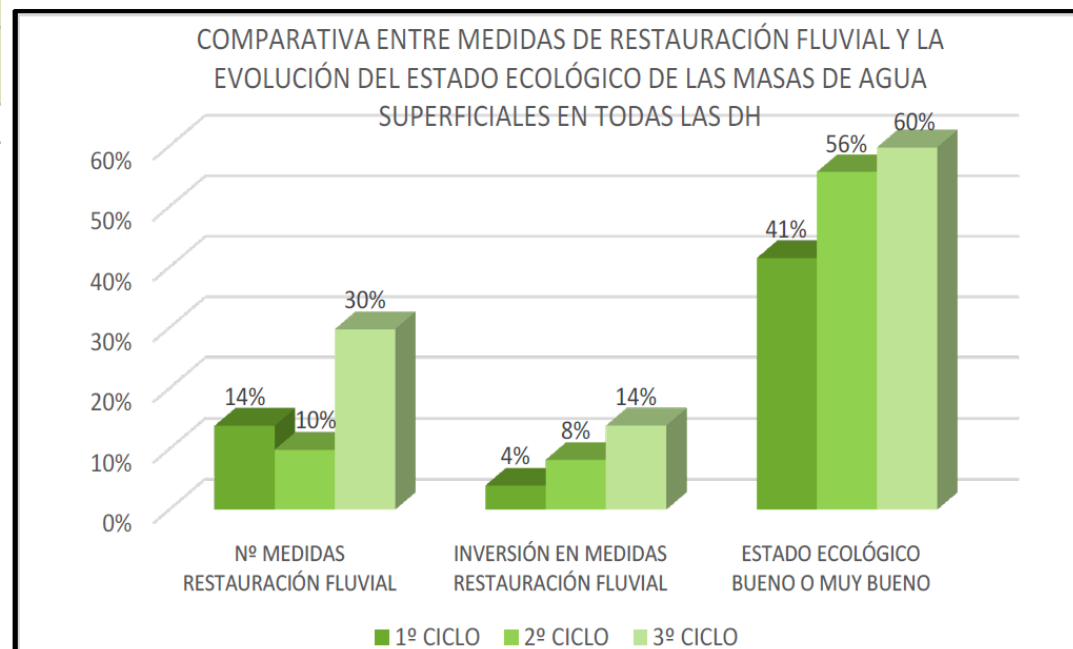
Context català

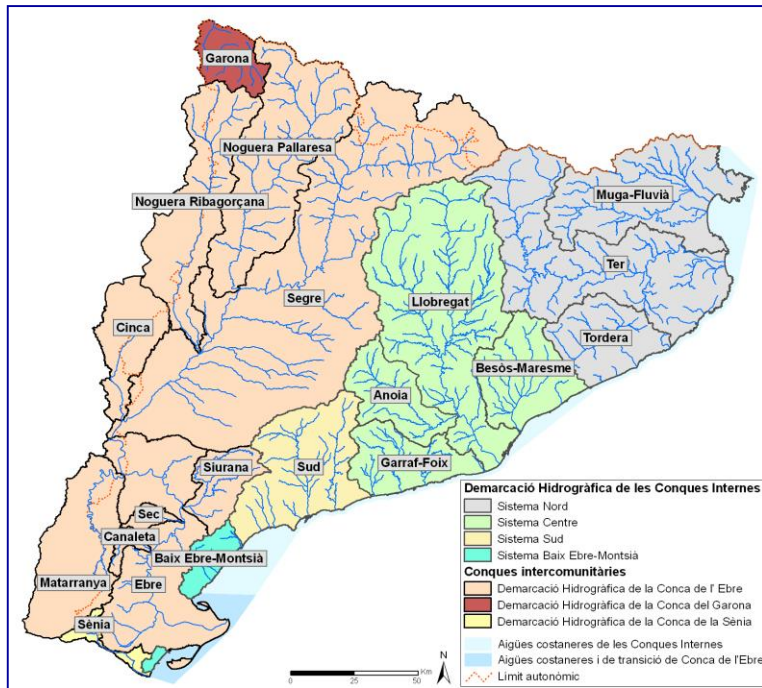
Context català

Codi	Descripció	2016-21	2022-27	Increment €
A1	Implantación de caudales de mantenimiento y gestión de sedimentos	8.735.000 €	9.556.750 €	821.750 €
A2	Rehabilitación morfològica de ríos	8.704.517 €	44.110.000 €	35.405.483 €
A3	Rehabilitación morfològica de humedales	1.065.000 €	11.900.000 €	10.835.000 €
A4	Control i mitigación de espècies invasoras	902.905 €	1.156.377 €	253.472 €
A5-A7	Mejora y protección del litoral y regulación de los usos recreativos	224.000 €	1.300.000 €	1.076.000 €
A6	Protección de acuíferos	1.380.000 €	3.830.000 €	2.450.000 €
C1	Mejora del saneamiento nucleos saneados	226.304.000 €	386.163.300 €	159.859.300 €
C2	Saneamiento nucleos no saneados	89.090.500 €	116.904.270 €	27.813.770 €
C3-C8	Reducción contaminantes Industriales-descontaminación	1.676.280 €	2.295.676 €	619.396 €
C4	Reducción impactos de sistemas unitarios (DSU)	2.600.000 €	63.000.000 €	60.400.000 €
C5	Reducción nitratos de origen agrario	800.000 €	2.530.000 €	1.730.000 €
C6	Reducción plaguicidas de origen agrario			
C7	Reducción de la contaminación salina a la cuenca del Llobregat			
F1	Mejora en la planificación hidrológica			

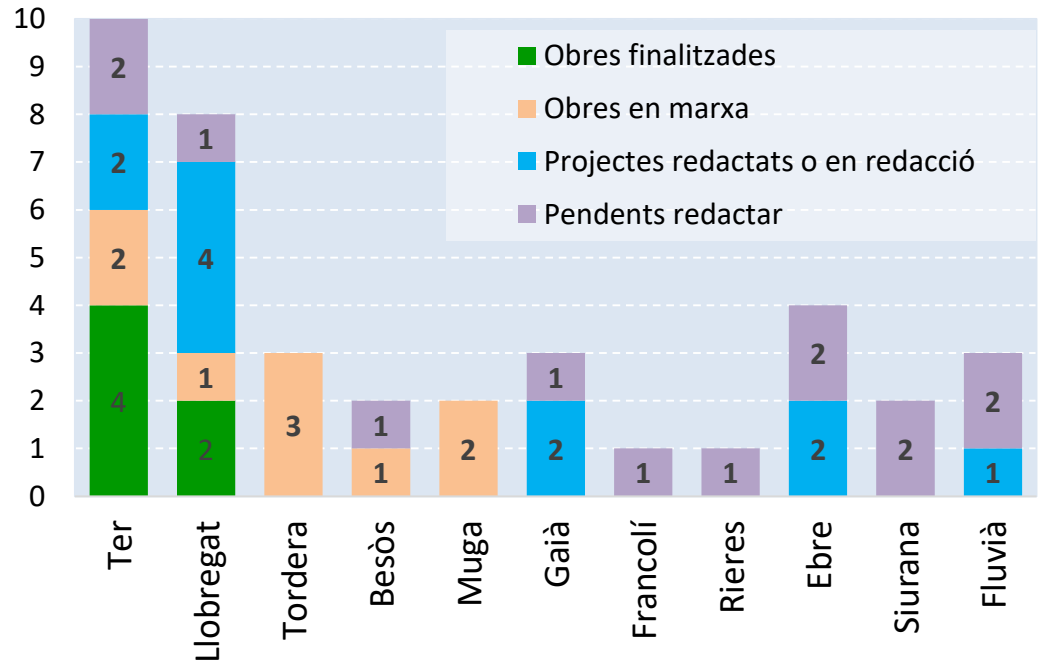
PROGRAMA DE MESURES DEL DCFC 3er ciclo de planificació

Context català

Nombre de projectes de restauració ACA

Rehabilitació hidromorfològica de l'illa de Gambires

Rehabilitació hidromorfològica de l'illa de Gambires

Custòdia fluvial, què és?

CUSTÒDIA FLUVIAL

Instrument que permet la col·laboració de gestors del DPH amb entitats del territori per a la conservació i bon ús dels valors i els recursos naturals, culturals i paisatgístics dels ecosistemes aquàtics

<https://www.youtube.com/watch?v=3k-xyIkLeFk>

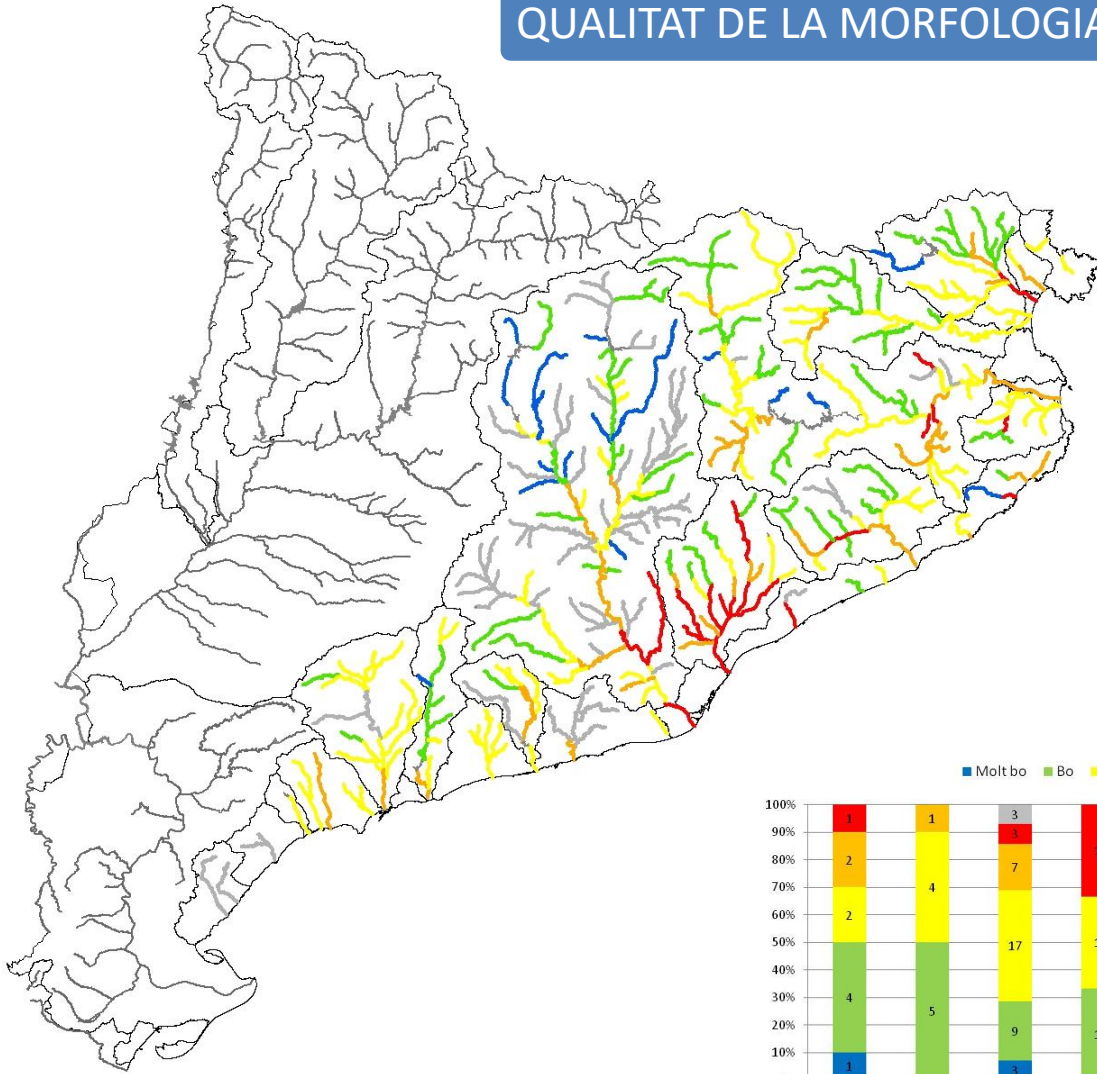
La custòdia fluvial pot tenir lloc en el Domini Públic Hidràulic (DPH) o en finques públiques o privades:

- En el DPH les **entitats de custòdia** (entitats sense ànim de lucre o administracions locals o supramunicipals) acorden amb l'ACA objectius i accions mitjançant un **Programa d'acció a 4 anys** que es formalitza amb la signatura d'un **conveni**.
- En altres espais: es formalitza amb un **acord entre l'entitat i el titular dels terrenys**.

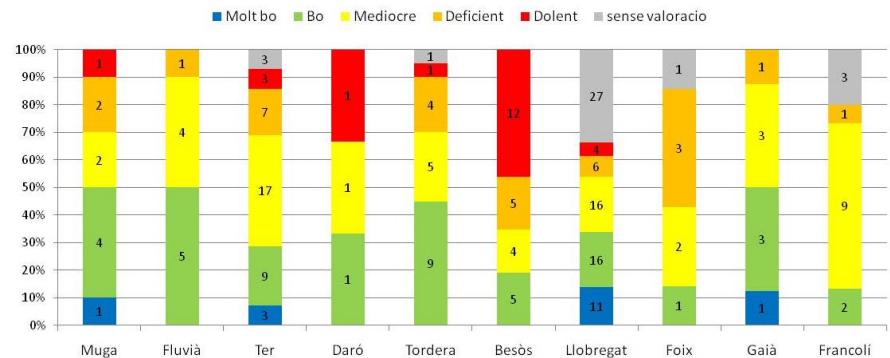
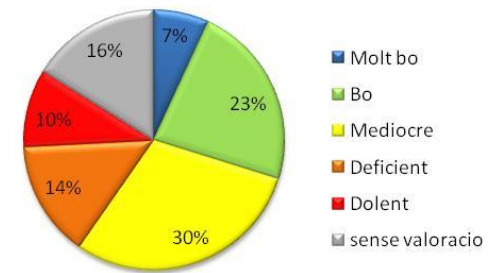
En tots els casos es pot incorporar també administracions locals, consorcis, centres d'investigació, etc.

Custodia fluvial, per a què?

QUALITAT DE LA MORFOLOGIA I LES RIBERES

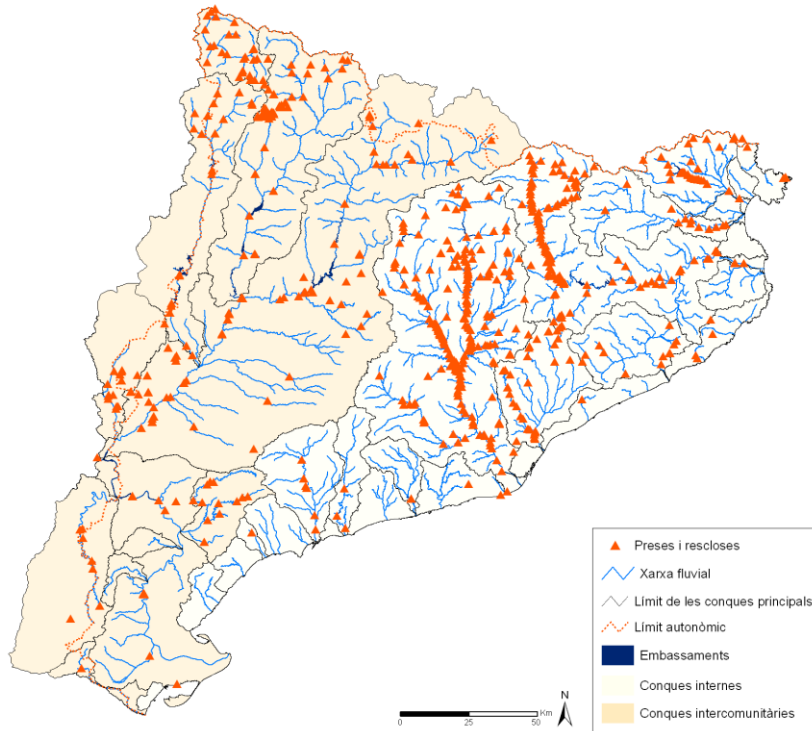

Nivell Qualitat morfologia i Riberes

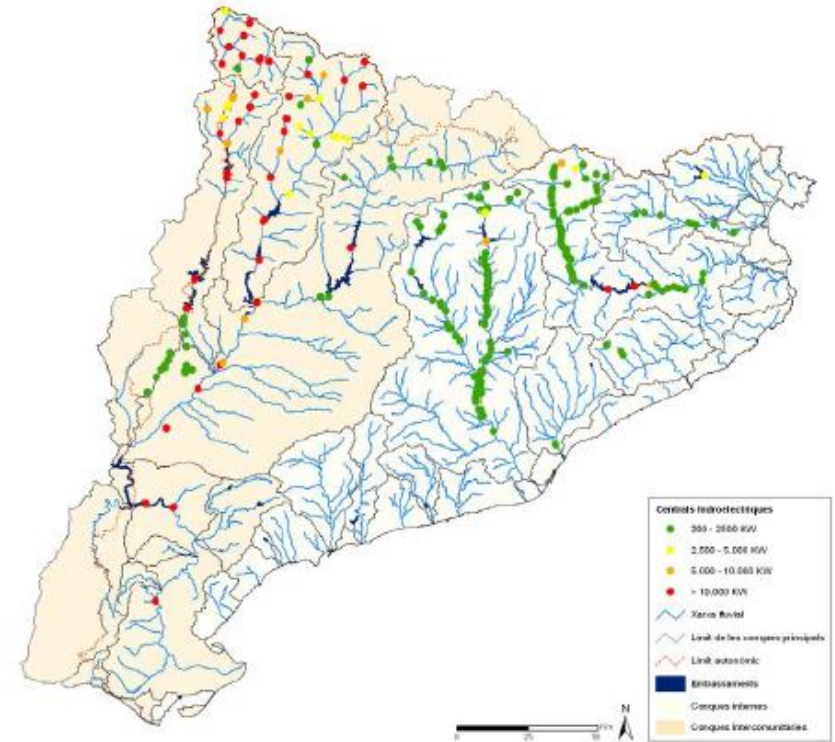

Custodia fluvial, per a què?

Rescloses

Centrals hidroelèctriques

IMPRESS 2019

Cobertura de la connectivitat fluvial:

<http://aca.gencat.cat/ca/laigua/proteccio-i-conservacio/restauracio-despays-de-ribera-i-connectivitat/connectivitat-fluvial/>

Custòdia fluvial, per a què?

765 acords de custòdia

69 entitats de custòdia

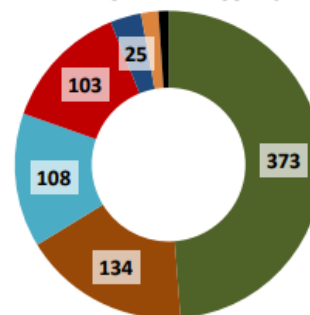
Km de DPH en conques internes catalanes en eixos principals: 1.800 km (ACA)

Km de DPH en conques espanyoles :en rius catalogats 65.559 km (CEDEX)

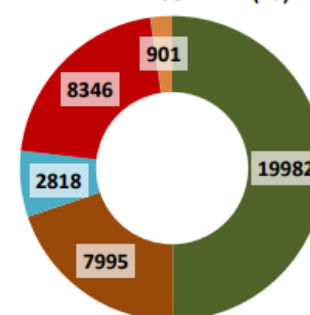
Font: VII Inventari d'acords i entitats de custòdia de Catalunya 2017. XCT

ÀMBITS AFAVORITS PELS ACORDS

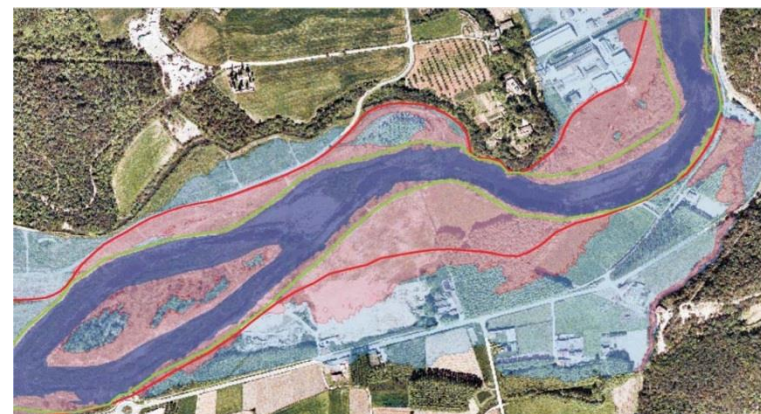
NOMBRE D'ACORDS

ÀREA COBERTA (ha)

■ FORESTAL
■ FLUVIAL / ZONES HUMIDES
■ MARÍ / COSTANER
■ URBÀ
■ AGRÍCOLA / RAMADER
■ SENSE DADES
■ PATRIMONI CULTURAL

Atermenament del DPH estimat segons el Reial Decret 638/2016, de 9 de desembre, pel que es modifica el Reglament del Domini Públic Hidràulic

Tramitació

Avantatges per les entitats:

- Es posa de manifest la **voluntat de conservar** un determinat espai i el compromís de l'administració de gestionar-lo.
- S'estableixen **reunions anuals** de seguiment.
- **Simplifica l'autorització** de les actuacions. No cal autorització per a cadascuna sinó que es fa un informe anual.
- Atorga **més puntuació** en subvencions per a la recuperació de rius i zones humides

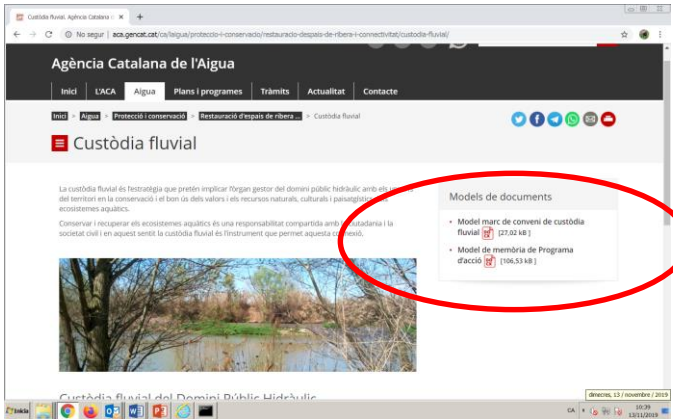
FAQS

Preguntes freqüents dels convenis de custòdia fluvial

Octubre de 2020

Tramitació

DIFUSIÓ I TRANSMISSIÓ EXPERIÈNCIES

Conveni signat

PdA per 4 anys, prorrogable

Comissió següent; informes anuals

PROCEDIMENT ADMINISTRATIU DEL CONVENI

Subvenció per
actuacions de
recuperació de
riberes i de
millora de l
estat ecològic
en zones
humides amb
acords de
custòdia

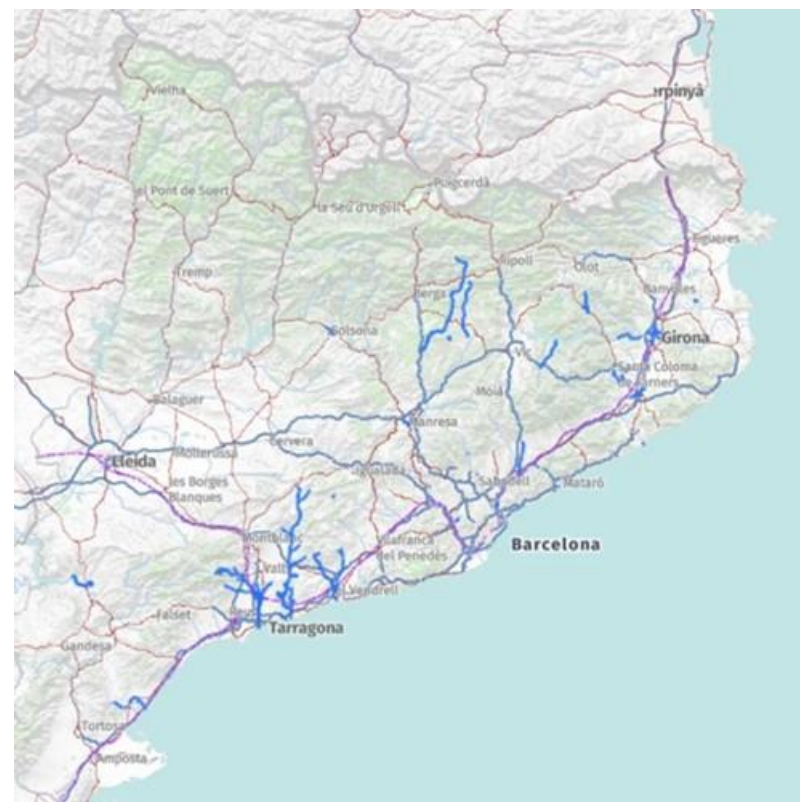
- Control eradicació d'espècies invasores
- Eliminació de residus
- Plantacions
- Actuacions geomorfològiques
- Actuacions per a la recuperació d'hàbitats fluvials
- Millora de la connectivitat fluvial i/o transversals
- Eliminació d'altres pressions a les riberes
- Actuacions de manteniment

FINANÇAMENT

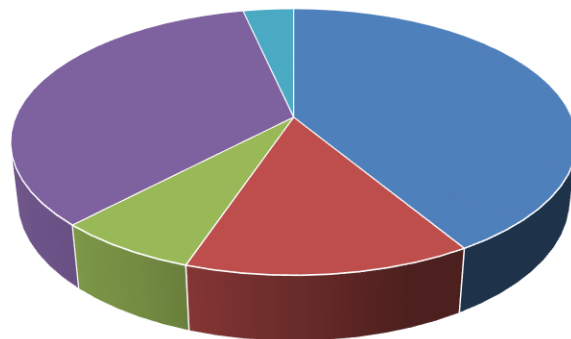
Convenis de custòdia

Any	Nº Convenis	Pressupost subvencions
2018	5	499.999 €
2022	29	1.023.742 €
2024	30	4.000.000 €

[Visor](#) amb els trams amb convenis de custòdia

TIPOLOGIA ACTUACIONS

- Conservació espai fluvial
- Gestió invasores
- Innovació i recerca
- Recuperació espai fluvial
- Recuperació zona humida

Convenis de custòdia

GIS de convenis de custòdia

Fitxes descriptives per cada projecte

Actuacions de convenis de custòdia fluvial
Actualització: desembre de 2020

Custòdia del Ter – entre Sant Gregori i Bescanó

El conveni

Conveni de custòdia fluvial entre el Consorci del Ter i l'Agència Catalana de l'Aigua en l'àmbit del riu Ter al seu pas per Sant Gregori i Bescanó. En el marc d'aquest hi ha un conveni de col·laboració amb els municipis de Sant Gregori i Bescanó. Vigència: 2019-2023.

Zona d'actuació i característiques

Localització: Sant Gregori i Bescanó.

Conca/ àmbit: Ter/ Curs baix del riu Ter.

Massa d'aigua: Ter (codi 2000280). Estat ecològic: dolent, inferior a bo.

Figura de protecció: Massa d'aigua protegida com a zona sensible, per hàbitats, espècies, espècies captació d'aigua destinada al consum humà i per a usos recreatius, i part de la Xarxa Natura 2000 ZE de protecció.

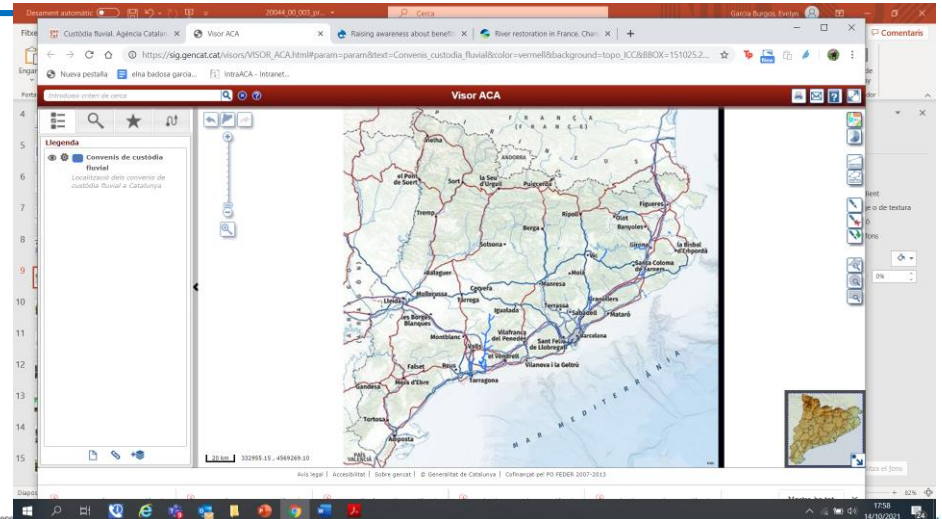
Descripció: El tram del Riu Ter sota custòdia es caracteritza per presentar un paisatge en mosaic forment un entorn immediat, amb alguns nuclis de població propers.

Objectius principals del conveni de custòdia

1. Recuperar, gestionar i conservar els valors naturals, culturals i paisatgístics de l'entorn i controlar la contaminació.
2. Millorar la diversitat, la regeneració, l'estructura i la composició dels hàbitats fluvials i la biodiversitat de la tortuga d'estany (*Emys orbicularis*).
3. Regular els usos públics i millorar la connectivitat fluvial.

Els valors de l'espai

Flora i vegetació: Destaquen espècies de flora com el marcòlic vermell (*Lilium martagon*) i el lili de l'herbassars (*Callitriche-Batrachion*) i els herbassars nitròfils del *Chenopodium rubri* i del *Bic Fauna:* Destaquen espècies protegides a Catalunya com la llúdrega (*Lutra lutra*), gairebé amenaçada, (*Ixobrychus minutus*), l'argó roig (*Ardea purpurea*) i la tortuga d'estany (*Emys orbicularis*).

Actuacions de convenis de custòdia fluvial
Actualització: desembre de 2020

Mapa de l'àmbit del conveni de custòdia fluvial

Massa d'aigua: 2000280

Actuacions de conservació

Les actuacions són les indicades al mapa en cas d'existir localització exacta:

1. Regulació d'usos públics amb elements dissuasius, instal·lació de passeres i baranes i la connexió entre itineraris existents.
2. Redacció d'un informe de connectivitat, el seu projecte i la seva execució.
3. Construcció de la rampa de peixos a l'entorn de la resclosa Pilastra.
4. Eliminació de residus sòlids i desbrossades selectives i aclandres per millorar els boscos i hàbitats de ribera.
5. Control i reducció de la proliferació d'espècies invasores (plantes invasores, cranc de riu americà, tortugues exòtiques, etc.).
6. Repoblament de la tortuga d'estany (*Emys orbicularis*) i millores del seu hàbitat
7. Instal·lació de caixes-niu per ocells i ratpenats i adequació d'un refugi per a ratpenats a la casa de comportes de la séquia Monar i manteniment i creació d'hàbitats d'amfibis.

Riu Ter al seu pas entre Sant Gregori i Bescanó. Font: Programa d'acció i Consorci del Ter.

Seguiment de les actuacions

- Seguiment de l'estat ecològic i de biodiversitat amb l'Índex de Qualitat del Bosc de Ribera i de connectivitat fluvial, seguiment de la tortuga d'estany (*Emys orbicularis*) i de l'evolució de la vegetació de ribera i els hàbitats.
- Avaluació de l'ús públic de l'espai: millores d'equipaments, inversió, etc.
- Avaluació de la comunicació i difusió amb el nombre d'activitats, participants, etc.

Més informació

[Consorci del Ter](#), [Xarxa per a la Conservació de la Natura](#) i [Agència Catalana de l'Aigua](#).

Custòdia al riu Congost

Ajuntament de Granollers, Franqueses i Canovelles ACA

Recuperació de riberes

- Eliminació d'invasores: robínies, canyars
- Recuperació ecològica d'alberedes
- Seguiment de la biodiversitat
- Millora de la complexitat de les riberes
- Millora dels sobreixidors amb plantes aquàtiques

Millora de la connectivitat

- Actuacions d'enderrocament d'estructures transversals
- Retranqueig esculleres que delimiten el canal d'aigües baixes
- Eliminació endegament aigües altes
- Monitorització dels canvis geomorfològics i de la fauna aquàtica

Convenis de custòdia

Inici conveni: març 2020

Duració: 4 anys i prorrogat 4 anys més

Actuacions de convenis de custòdia fluvial

Actualització: desembre de 2020

Mapa de l'àmbit del conveni de custòdia fluvial

Massa d'aigua: 1000340

Actuacions de conservació

1. Millorar la connectivitat amb l'eliminació d'estructures
2. Recuperar els hàbitats de ribera, eliminació de la canya i plantació d'espècies autòctones.
3. Realitzar polítiques de gestió fluvial actives i governança participativa.

Riu Congost. Font: Ajuntament de Granollers

Seguiment de les actuacions

- Seguiment de la recuperació d'hàbitats, especialment vemedes.
- Valoració dels canvis en la geomorfologia fluvial
- Seguiment de l'evolució de les espècies invasores.
- Seguiments anuals d'espècies animals i vegetals.

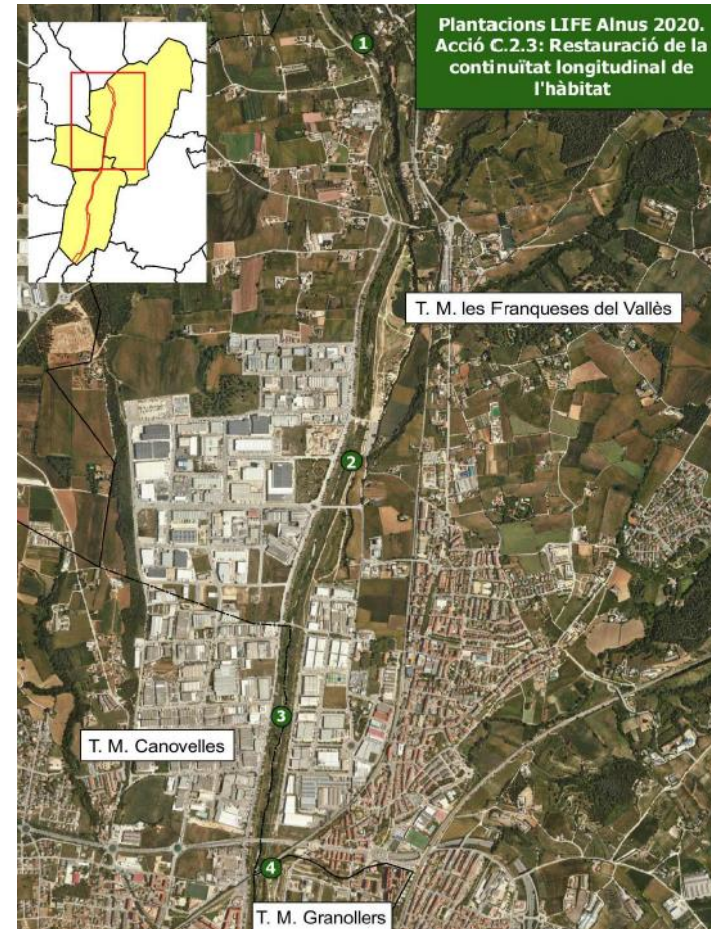
Més informació

[Ajuntament de les Franqueses del Vallès](#), [Ajuntament de Granollers](#), [Ajuntament de Canovelles](#), [Xarxa per a la Conservació de la Natura](#) i [Agència Catalana de l'Aigua](#).

Convenis de custòdia

-Actuacions subvencionades:
41.657,1519€ (2020-2023)
-Actuacions dins Projecte LIFE
ALNUS

Custòdia al riu Cardener

Ajuntament de Manresa, ACA

Recuperació de riberes i qualitat de l'aigua

- Eliminació d'invasores: robínia, canyars
- Recuperació ecològica d'alberedes
- Seguiment de la biodiversitat
- Minimització dels sòlids dels sobreexidors

Millora de la connectivitat

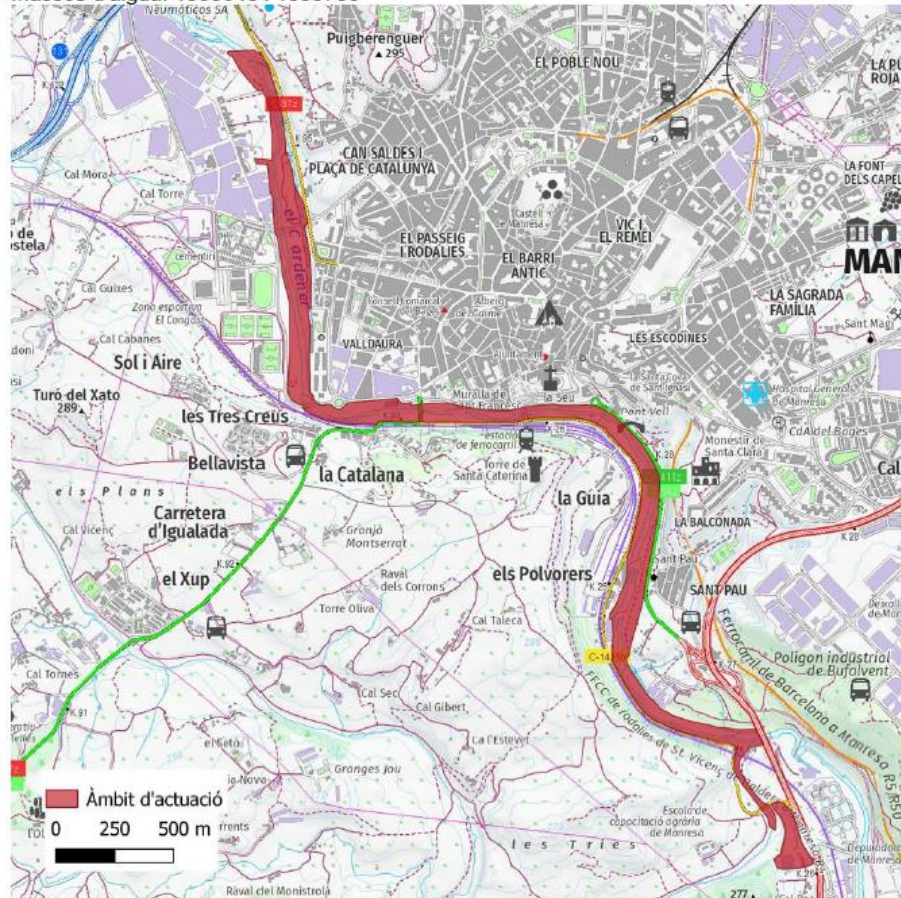
- Actuacions d'enderrocament d'estructures transversals
- Priorització de connectors
- Monitorització dels canvis geomorfològics i de la fauna aquàtica

Convenis de custòdia

Mapa de l'àmbit del conveni de custòdia fluvial

Masses d'aigua: 1000640 i 1000700

Actuacions de conservació

1. Eliminació d'espècies invasores, plantació d'espècies de ribera i renaturalització a la zona de Can Poc Oli.
2. Col·locació de xarxes de retenció en alguns sobreexidors i arranjamet de pèrdues del col·lector enlirat al seu pas per Sant Pau.
3. Retirada de la carpa del riu i eliminació de l'estructura transversal a la riera Rajadell.
4. Col·locació de panells informatius i caixes niu.

Plantació d'espècies de ribera i anellament d'ocells. Font: Ajuntament de Manresa

Planta

Seguiment de les actuacions

- Control visual de l'efectivitat de l'eliminació d'espècies invasores i de la supervivència de les plantacions realitzades.
- Valoració de la millora de la biodiversitat a través de cens de plantes i ocells.
- Quantificació dels residus retinguts per les xarxes.
- Censos bianuals d'espècies per avaluar la connectivitat del riu.
- Comptatges d'usuaris de l'espai i d'assistents als tallers i activitats.

Més informació

Ajuntament de Manresa, Xarxa per a la Conservació de la Natura i Agència Catalana de l'Aigua.

Convenis de custòdia

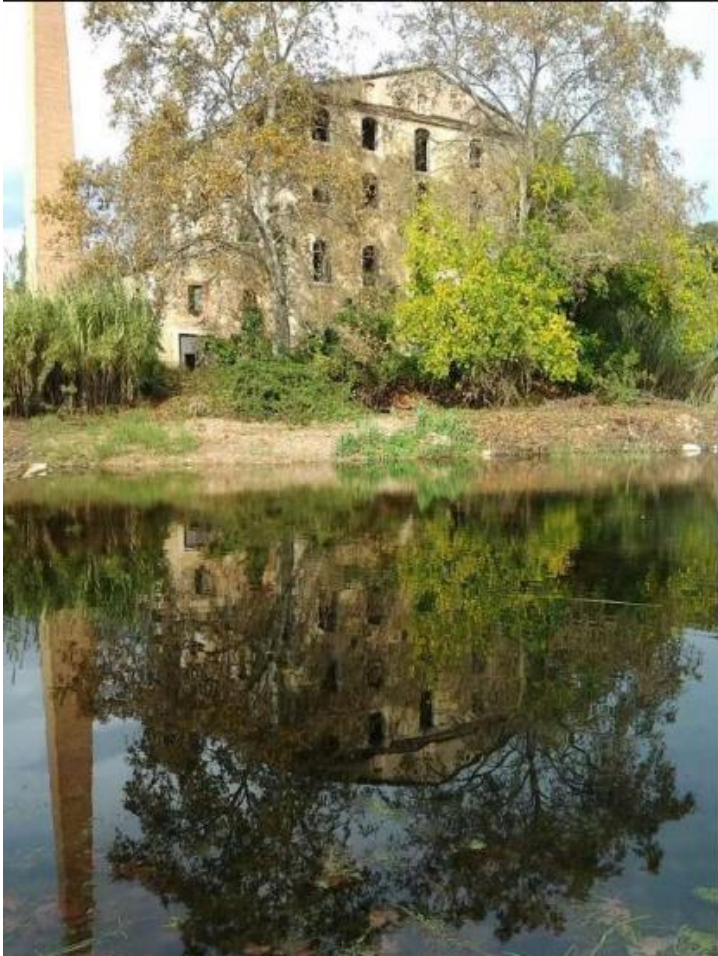
Inici conveni: setembre 2021
Duració: 4 anys

**Actuació
subvencionada:
90.154,77€ (2020-2023)**

Custòdia al riu Gaià

Associació La Sínia, ACA

Font: Associació mediambiental la Sinia

Recuperació de la zona humida de la resclosa de la Fàbrica al municipi del Catllar

- Col·laboració econòmica de Repsol amb actuacions d'eliminació d'espècies invasores i recuperació de vegetació de ribera
- Actuacions de millora de la capacitat hidràulica de la resclosa
- Reintroducció de tortugues de rierol

Recuperació ambiental del tram de la desembocadura del Gaià

- Actuacions d'eliminació d'espècies invasores i recuperació de vegetació de ribera
- Millora de l'ús social
- Seguiment de la fauna i flora aquàtica

Custòdia al riu Gaià

Com puc participar-hi? El voluntariat

En la tasca de conservació i difusió dels valors naturals i socials del riu Gaià, el voluntariat ambiental esdevé un pilar del projecte de custòdia i també de la nostra entitat. Les activitats de voluntariat es van acompanyant en cada moment, a les necessitats concretes de l'espai en actiu. L'acció voluntària de totes aquestes persones ens permet tirar endavant accions i projectes que no serien possibles sense aquesta col·laboració. Actualment, també hi ha vinculades a l'entitat diverses associacions i col·lectius amb els quals duem a terme accions conjuntes.

Si voleu fer-vos voluntaris o rebre informació:
voluntariat@riugaià.cat

Inici conveni: 2016
Duració: 4 anys i prorrogat 4 anys més

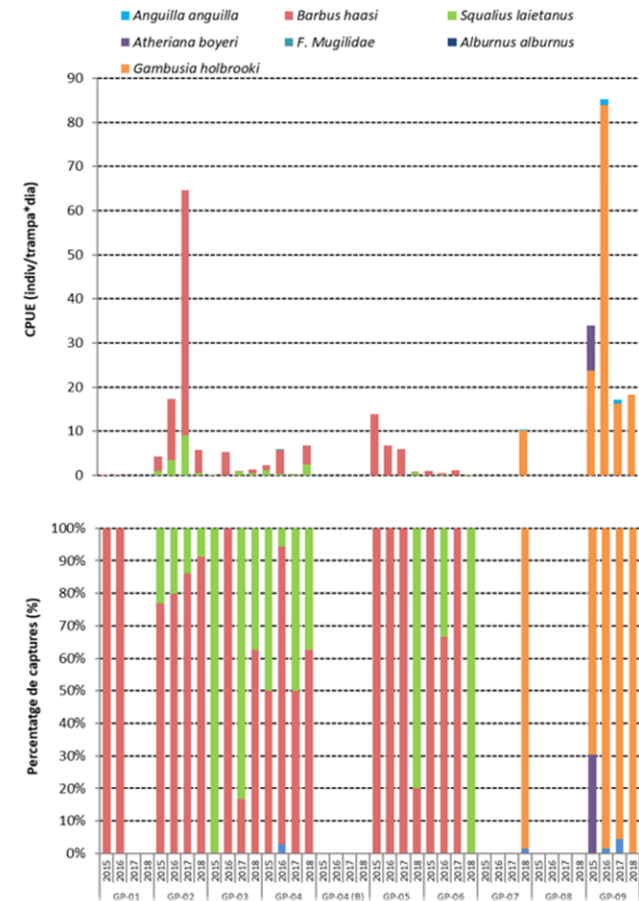
El Gaià, custòdia de territori

L'Associació Mediambiental la Sínia promou un projecte de custòdia del territori, dins de l'àmbit fluvial del curs baix del riu Gaià i del seu afluent, el torrent de Vespeta o de Salomó. Els principals objectius són la recuperació de la biodiversitat, la difusió dels valors naturals del riu Gaià i la implicació i participació dels seus habitants a través del voluntariat.

S'entén per Custòdia del Territori el conjunt d'estratègies, accions i tècniques jurídiques la finalitat de les quals és la implicació dels propietaris i usuaris del territori en la conservació dels valors i l'ús responsable dels recursos naturals, culturals i paisatgístics. L'objectiu d'aquest programa és donar impuls a la custòdia del territori de l'àmbit del riu Gaià, mitjançant l'ablicació d'acords, pactes o convenis que facilitin l'execució de mesures de conservació de líniques públiques i privades.

El Gaià,
custòdia de territori

Més informació:
aigua@riugaià.cat
935 486 116

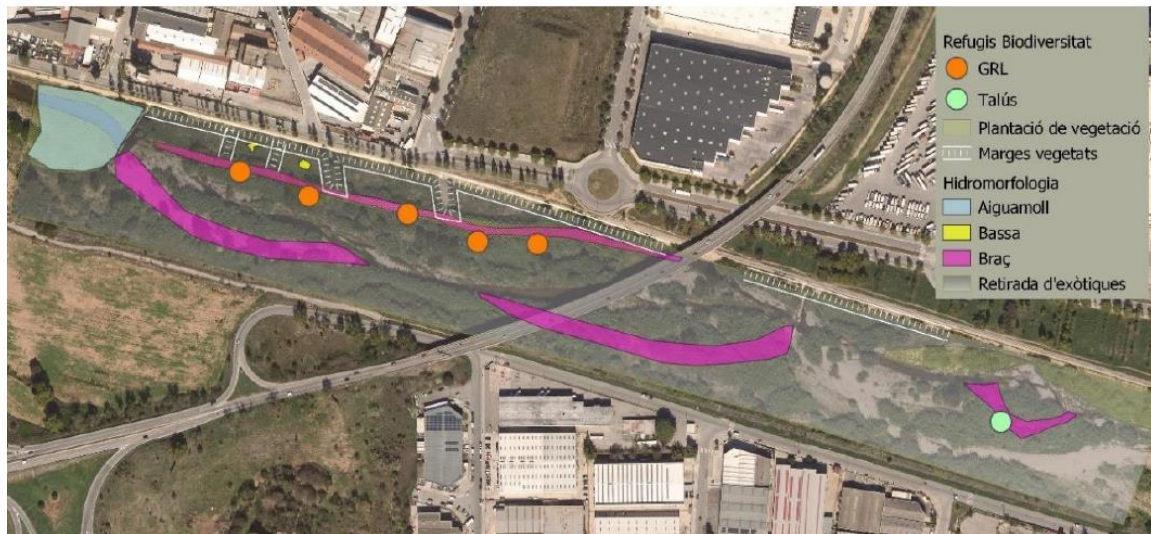

Font: Empesca't. Associació mediambiental la Sínia

Actuació al Ripoll. Montcada i Reixach.

Secció 1	Secció 2	Secció 3
Zona humida fluvial 6.554,44 m ²	Recuperació ecològica de la ribera 22.972,46 m ²	Rehabilitació hidromorfològica 95.229,63 m ²

Pressupost actuació: 120.000 €
Duració: 20 mesos
finals 2024-2025

- Eliminació d'invasores: canyars i creació nuclis riberes
- Creació de basses per anfibis i hàbitats amb fusta morta
- Retirada estructures
- Millora funcionalitat braç secundari

Algunes consideracions

- Millora de la **percepció local social** del medi fluvial un cop finalitzat el projecte
- Implicació de diferents **agents socials** per un projecte comú
- Millora del **seguiment** de la qualitat del medi i de la eficiència de les actuacions
- **Dinamització** d'un sector econòmic a l'alça
- **Integració** de grups socials amb manca d'oportunitats
- Reforç del **valor ambiental** d'aquests espais millorant alguna component de l'ecosistema
  - Augment de la biodiversitat
  - Millora de la inundabilitat
  - Augment de la connectivitat lateral
  - augment de l'heterogeneïtat d'hàbitats
- Laboratori per a l'**innovació i avaluació** dels resultats

---

Gràcies per la vostra atenció

Agència Catalana de l'Aigua

Web: aca.gencat.cat

Twitter: [@aigua_cat](https://twitter.com/aigua_cat)

Instagram: [@aigua_cat](https://www.instagram.com/aigua_cat)

Facebook: facebook.com/aiguacat

YouTube Canal ACA

